

På vej mod lønmodtagerstaten

en oversigt over lønkvotens udvikling i OECD-området 1948-75

Martin Paldam¹⁾

I. Bowley's lov

1. Et af de virkeligt klassiske emner for den økonomiske teori er den funktionelle indkomstfordeling, d. v. s. fordelingen mellem løn og profit. På trods af at det måske dybest set er en af de mindst interessante af de mange indkomstfordelinger, man kan studere, er det uden tvivl den fordeling, som har påkaldt sig mest interesse. Det følgende indeholder en oversigt over lønkvotens forbløffende vækst i OECD området siden 2. Verdenskrig.

I afsnit II skal vi definere en række forskellige mål for lønkvoten og i afsnit III gengives så hovedtallene. Afsn. IV indeholder forskellige korrektioner af tallene. Endelig diskuteres det i V, hvorlænge denne udvikling kan fortsætte, og i afslutningen VI overvejes et par bredere perspektiver på specielt den danske udvikling. Da de danske tal er under kraftig revision, er de diskuteret i et appendix.

2. Først kan der imidlertid være grund til at omtale, hvad vi i teoriehistorisk lys kunne forvente om lønkvoten l_w .

Så forskelligt klassikerne end så på mange ting, var de dog nogenlunde enige om, at lønkvoten måtte forventes at have en faldende trend. Mest eksplicit var Ricardo (1772-1823), hvis udviklingsmodel beskriver, hvordan fordelingen langsomt forskubbes til fordel for jordejerne, d. v. s. godsejerne. Næsten lige så klart er resultatet i Marx's (1818-83) udgave af modellen, hvor det er kapital-ejerne, d. v. s. kapitalisterne, der vinder i fordelingsspillet. Ja, de vinder i en sådan grad, at det fører til overakkumulation, faldende profitrate og efterhånden stadig større kriser.

Det var først for et halvt hundrede år siden, at der begyndte at eksistere så mange data for udviklingen i lønninger og profiler, at man kunne analysere, hvordan l_w faktisk udviklede sig. Den store foregangsmand var den engelske statistiker og nationalregnskabspioner Arthur L. Bowley (1869-1957), der i

1. Lektor ved Økonomisk Institut, Århus Universitet. Artiklen er et led i et projekt, der har modtaget et tilskud fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsfond. Jeg har haft stor glæde af en række diskussioner med Peder J. Pedersen under udarbejdelsen, ligesom jeg er taknemmelig for en række kommentarer fra Jørgen Gelting, Karsten Laursen, Erik Strøjer Madsen og N. V. Skak Nielsen. En engelsksproget version med en mere grundig teoretisk diskussion vil fremkomme i *The International Journal of Social Economics* 1979, nr. 1.

tyverne skrev en række bøger om lønningernes og indkomstfordelingens historie²). Heraf fremgår bl. a. at der ikke kan påvises nogen klar trend i l_w i de foregående 100 års tal. Det samme resultat blev i 1934 fremlagt af Paul H. Douglas (1892–1976) i hans monumentale »Theory of Wages«, der fortrinsvis omhandler amerikanske tal.

3. Bowley's resultater har siden da været kendt under navnet Bowley's lov, der ganske enkelt siger, at l_w på lidt længere sigt er konstant. Heri ligger, at l_w ganske vist kan svinge over konjunkturforløbet; men den vender tilbage til en eller anden »magisk værdi«, der således har karakter af en grundlæggende naturlov. Dette synspunkt er f. eks. udtrykt med stor styrke af Keynes (1883–1946). Også i Samuelson's berømte lærebog udtrykkes der en betydelig tillid til Bowley's lov.

Douglas gik et skridt videre end Bowley og opstillede en teori til forklaring af, hvorfor l_w er konstant³). Denne teori er sammenfattet i den siden da så umådeligt benyttede Cobb-Douglas produktionsfunktion, hvor en substitutionselasticitet på præcis 1 sikrer, at l_w forbliver konstant, hvad der end sker.

I deres opgør med den neo-klassiske tradition i moderne vækstteori har Joan Robinson og Nicolas Kaldor givet alternative forklaringer på, hvorfor l_w er konstant o. s. v., o. s. v.

Denne liste kunne let gøres meget længere. Jeg er ikke i tvivl om, at det i dette århundrede har været den helt overvejende opfattelse, at l_w er en af de meget få virkelig konstante størrelser i økonomien.

4. En af de lidt ironiske pointer omkring Bowley's lov er den begrebsglidning, der er foregået i dét, som skulle være konstant. Oprindeligt var det lønmodtagerens andel l_w ; men allerede engang i 40'erne blev det i stedet f_w , d. v. s. andelen til produktionsfaktoren arbejdskraft jvf. afsn. II.

Da heller ikke f_w holdt sig stabil gled mange over til at tro, at det konstante skulle være en standardberegnet lønkvote, d. v. s. en hypotetisk lønkvote beregnet for en fastholdt sektorfordeling. Denne glidning er måske foretaget ud fra analysen i Solow (58).

I det følgende skal vi ikke behandle denne sidste variant, hvor internationalt sammenlignelige tal næppe eksisterer. Det bør dog nævnes at specielt for Danmark udviser de tilsvarende serier – når de beregnes for industrisektoren alene en klart mindre stigning end end anførte aggregerede tal, hvad der ikke kan undre.

2. En nyere oversigt over den historiske viden findes i kap. 4 i Bronfenbrenner (71) og i King and Regan (76). Specielt for danske tal må henvises til Milhøj (54), Madsen (75), Dørf (76), Bjerke & Vangskjær (75) og Pedersen (77). De nyere tal er bl. a. diskuteret af Nordhaus (74) og Feldstein & Summers (77).

3. Jvf. Cobb and Douglas (28) og igen Douglas (34) og (67) eller for en oversigt kap. 16 i Bronfenbrenner (71) og Solow (70). En avanceret oversigt over de forskellige teorier på området findes i kap. 7.2.1 i Wan (71).

II. Alternative definitioner på lønkvoten $l_w = W/Y$ og faktorlønkvoten

$$f_w = (W + Q_w)/Y$$

1. Lønkvoten bygger på en deling af de samlede indkomster Y i en løn- og en profitdel $Y = W + Q$. Heraf fremkommer en løn- og profitkvote $l_w = W/Y$ og $l_q = Q/Y$. Vi skal overalt regne disse kvoter i procent, og vi har så, at $l_w + l_q = 100$.

Der er mange muligheder for at variere indholdet i såvel tæller som nævner. Vi skal behandle 4 varianter, hvoraf de tre hænger sammen med de mange definitioner på Q .

Idet vi antager, at den samlede befolkning i erhverv er på $N = N_w + N_q$, hvor N_w er antallet af lønmodtagere og N_q antallet af selvstændige, giver $Y = W + Q$ en opdeling af indkomsterne til de to grupper af indkomsttagere.

Den første variant af l_w fremkommer nu, når vi til W lægger alle arbejdsgiverbidrag til sociale fonds, forsikringsordninger o. l. til fordel for lønmodtagerne. Dette gøres næppe på helt den samme måde i de internationale definitioner og i de gamle danske. Dette kan forklare nogle af afvigelserne mellem tallene, jvf. appendix. Hidtil har disse beløb dog været små⁴).

2. For det andet kan man betragte enten brutto- eller nettobegreberne for Q og Y . Hele korrektionen fra brutto- til nettotallene foretages i Q , medens W er uændret. Betragtes en bruttolønkvote l_w på 0.65 defineret på (gammel) dansk vis, stiger dette tal til ca. 0.70, hvis vi går over til den internationale definition på »brutto« (der er netto for reparation og vedligeholdelse). Tallet stiger yderligere til ca. 0.75, hvis vi regner netto for afskrivninger.

I det følgende skal vi bruge OECD's udtryk, hvor Y er *nettonationalindkomsten* og Q altså profitten netto for ikke blot reparation og vedligeholdelse, men også for afskrivninger. D. v. s. at Q virkelig er et mål for de selvstændiges »relle« indkomster før skat⁵).

3. For det tredje kan man dele de selvstændiges indkomster i en imputeret lønindkomst for udført arbejde og en kapitalaflønnings: $Q = Q_w + Q_q$. Svarende her til får vi to *faktoraflønningskvoter* $f_w = (W + Q_w)/Y$ og $f_q = Q_q/Y$. Disse faktoraflønningskvoter kan naturligvis regnes både brutto og netto⁶).

Det er i princippet f_w og f_q , der viser, hvordan faktoraflønningen til arbejde

4. Noget helt andet ville det være, hvis der blev indført en af de foreslåede former for ØD, idet der her ville fremkomme en mellemform mellem W og Q , som skulle »klemmes ind« i systemet, sådan at enten l_w eller l_q faldt tilsvarende. Jvf. herom afsn. VI.
5. De så meget omtalte »arbejdsfri indtægter« er i det store hele ikke med i nationalregnskabet – dette gælder såvel stigninger i jord- og ejendomsværdier ud over de almindelige prisstigninger, omfordelinger mellem debitorer og kreditorer o. l. Kunne man medtage arbejdsfri indtægter, ville dette nok reducere l_w lidt; men næppe afgørende ændre det billede, som fremkommer i det følgende.
6. En sprogbrug, hvor der sondres klart mellem lønkvoter og faktoraflønningskvoter, er desværre ikke normal, men ville være meget praktisk. Hvad, der her kaldes faktorlønkvoten, kaldes ofte »den standardiserede lønkvote«; men betegnelserne er desværre langt fra standardiserede, så jeg skal bruge den anførte sprogbrug, som vist ikke kan misforstås.

og kapital udvikler sig. Dertil kommer, at f 'erne på en helt anden måde end l 'erne er uafhængige af forskydninger i forholdet mellem antallet af selvstændige og lønmodtagere – altså af de to ratioer $n_w = N_w/N$ og $n_q = N_q/N$.

Den formel man altid i praksis bruger ved imputeringen af en løn til selvstændige er $Q_w = w \cdot N_q$, hvor $w = W/N_w$, d. v. s. $Q_w = W \cdot N_q/N_w$. Man tilregner altså de selvstændige en gennemsnitsløn, svarende til, at det store antal af selvstændige er i håndværksprægede erhverv⁷).

Den største vanskelighed ved at bruge denne teknik opstår, når man betragter en dualøkonomi – d. v. s. en økonomi med en lavproduktiv traditionel sektor og en højproduktiv moderne sektor. Her vil lønningerne i den moderne sektor nemlig ofte overstige de samlede indkomster pr. beskæftiget i den traditionelle sektor. I denne situation kan man meget vel få, at f_w bliver over 100, uden at man alligevel kan sige, at kapitalaflønningsen er negativ. Det er altså en betingelse for at kunne beregne meningsfulde værdier af f_w , at vi behandler en udviklet økonomi, hvor sektorproduktiviteterne er nogenlunde ens.

De tal vi skal betragte i afsnit III er for lønkvoten, medens vi i afsn. IV diskuterer, hvordan de ændrer sig, når vi går over til at betragte faktoraflønning.

4. Den fjerde variant opstår ved disaggregering på sektorer. Her er mulighederne legio; men for internationale sammenligninger indsnævrer data hurtigt spillerummet.

Igen her er målene l_w og l_q langt mere følsomme overfor ændringer i sektorsammensætningen, end f_w og f_q kan formodes at være. De to store trends i de fleste OECD-lande – jvf. det følgende – er som bekendt et relativt fald i landbrugssektoren, hvor l_w er lav, og en stigning i den offentlige sektor, hvor l_w er høj. Disse to trends bevirker altså begge en stigning i den samlede l_w . Derimod adskiller de to sektors f_w 'er sig meget mindre fra hinanden, idet de begge er noget under gennemsnit. Det betyder, at f_w bliver langt mindre følsom over for de to nævnte hovedtrends end l_w ⁸).

5. Med denne opsplætning af begreberne kan vi vende tilbage til teorierne i afsn. I. Det er nu en væsentlig pointe, at det for nogle teoridannelser er l_w og l_q , der er de relevante størrelser, medens det for andre er f_w og f_q . Ja, det må tilmed være sådan, at de to stridende hovedskoler indenfor moderne vækst- og fordelingsteori har brug for hvert sit begrebspar.

7. Det rimelige heri kan i høj grad diskuteres. På den ene side kan man sige, at de selvstændige nok i snit arbejder noget mere og hårdere end den gennemsnitlige lønmodtager. På den anden side er det nok sådan, at de selvstændige, der rent faktisk overgår til lønmodtagerstatus, gør dette til en løn under w . Som oftest sker overgangen dog fra generation til generation, og så er det vanskeligt at anvende andet end w i beregningen.

8. For en meget grundig diskussion af sektorlønkvoter i Danmark kan henvises til Bjerke & Vangskjær (75).

Den så langt største af de to »skoler« – af nogle kaldet den neo-neo-klassiske eller Cambridge (Mass) skolen – bygger grundlæggende *vækstteorien på produktionsfunktioner*, og fordelingsteorien udledes herfra som en faktoraflønnings-teori. Her er det så åbenbart begreberne f_w og f_q , der er de relevante⁹).

Den anden retning – ofte kaldet den venstrekeynesianske eller Cambridge (UK) skolen – går så nogenlunde omvendt til værks. Her siger man, at det er de grundlæggende *ejendoms- og klasseforhold, der bestemmer fordelingen*. Herovenpå bygges så væksten som en *akkumulationsteori*¹⁰).

Det man i akkumulationsteorien frem for alt vender sig imod ved vækstteorien, er tanken om faktoraflønning efter grænseproduktivitet. Kapitalisterne akkumulerer p. g. a. deres »animal spirit« og hinsides enhver fornuft. Her bliver så vidt jeg kan se, de relevante begreber l_w og l_q .

III. Serierne for nettolønkvoten

1. I fig. 1 a–c er optegnet tallene for nettolønkvoten, beregnet som skildret i II, for næsten alle OECD-lande. For de første par år er tallene af mange grunde mere usikre – de stammer her fra ILO's tabelværker. Fra 1950–74 er de fra OECD-tabeller med nogle få undtagelser. For 1975 er alle tal ret usikre og foreløbige¹¹).

Da de danske tal har en særlig interesse er figurerne lavet som en sammenligning af de danske tal med først 5 små Nordeuropæiske lande, så 7 store lande og endelig med en restgruppe på 8 lande med en noget lavere lønkvote end vores.

Da vore forventninger – jvf. afsn. I – var at kurverne skulle have et meget fladt forløb, er skaleringen valgt sådan, at den stigende trend i alle 17 landes tal træder klart frem! Jeg vil tro, at der næppe kan være nogen af de i afsn. I refererede autoriteter, der har forestillet sig, at lønkvoterne i alle de vigtigste »kapitalistiske« lande over en 30 årig periode skulle kunne forskubbe sig med så meget som mellem 10 og 25 procentpoint – og da slet ikke opad.

2. Det ses, at de danske tal begynder midt i fordelingen; men ender i den øverste ende, således at stigningen bliver relativt stor. Betragtes kun den bedst be-

9. Det er for denne skole, at Cobb-Douglas funktionen har dannet udgangspunktet, omend man naturligvis har arbejdet med mange andre formuleringer, jvf. således Wan (71). Det er værd at bemærke, at i den oprindelige artikel, Cobb & Douglas (28), indføres den bekendte funktion rent faktisk for at forklare l_w 's konstans. I de fleste senere studier er det dog som omtalt f_w 's konstans, der er blevet forsøgt forklaret.
10. Næsten lige så irriterende og forvirrende som den individuelle sprogbrug omkring lønkvoter og profitbegreber er de mange – ofte helt absurde – betegnelser som anvendes omkring de to skoler, der er omtalt ovenfor. Meget ville være vundet, hvis man ganske enkelt gik over til at tale om hhv. *vækstteori* og *akkumulationsteori*. Som »rendyrkede« fremstillinger af de to skolars synspunkter kan anbefales Solow (70) og Buch-Hansen (76).
11. De optegnede serier er dokumenterede i en særlig publikation, Madsen & Paldam (78).

lyste periode 1950–75, får Danmark faktisk den største stigning af samtlige betragtede lande jvf. afsn. IV.

Sammenligner man de afbildede kurver med sin almindelige viden om landene, kan man vist ikke undgå at se, at l_w i et vist omfang kan opfattes som et *index for udviklingsgraden*, sådan at forstå at de ældste industrilande (UK og USA) har høje værdier, medens de mindst udviklede lande (Italien og Japan) har lave værdier. Der er dog bemærkelsesværdige afvigelser fra dette mønster. Således de relativt lave værdier for det næstældste industriland, Belgien, og de relativt høje værdier for det lavtudviklede Eire. Man kan også i et vist omfang se, at de lande, der har relativt høje værdier af l_w – på samme udviklingsniveau – de har også en lavere vækstrate: smlgn. således Eire, Italien og Japan på den ene side og UK, USA og Belgien på den anden.

3. Alt i alt dækker disse tal altså over mange forskellige træk i udviklingen, sådan at de er vanskelige at fortolke til bunds. Der er dog et par ting, som man kan sige.

For det første viser de, at den oprindelige udgave af Bowley's lov er uden hold i virkeligheden: l_w er ikke konstant.

Det andet synspunkt fremgår, hvis vi betragter l_w som en proxy for den magtmæssige balance mellem samfundets klasser. I så tilfælde kan man opfatte udviklingen som et bevis for, at magten har forskudt sig ganske drastisk over imod lønmodtagerne. Måske kan man endog gå et skridt videre og opfatte denne udvikling som et tegn på en stærkt stigende magtkoncentration i lønmodtagernes *organisationer*. Man kan så alt efter sin almindelige politiske indstilling se med tilfredshed eller bekymring på denne udvikling¹²).

Endelig kan for det tredje betragte udviklingen i lyset af det stærke fald i investeringskvoten, som man har iagttaget i hele OECD-området. Denne synsvinkel vil imidlertid blive taget op i afsn. VI specielt for Danmark, hvor udviklingen som nævnt har været stærkest.

4. Man bemærker, at den stærke vækst i lønkvoten ikke er jævnt fordelt. Det er især to betydningsfulde træk, som går igen i næsten alle de optegende kurver. Det er et kraftigt *dyk i 1950–51* og et endnu mere markant *hop i 1973–75*. Det bemærkelsesværdige er, at disse modsatte bevægelser er reaktionerne på to be-

12. En ganske dybtgående analyse af bl. a. disse trends findes i den (socialdemokratiske) svenske økonom Assar Lindbecks nylige artikel med den sigende titel: *Can Pluralism Survive?* (jvf. Lindbeck (77)). En artikel der peger på, hvor stærkt udviklingen går i retning af et lille sammenspisst magtoligarki bestående af toppen af centraladministration og LO, bestyrelserne i de store offentlige fonds og de få store halvoffentlige erhvervsvirksomheder. Lindbeck vil måske ligefrem opfatte de borgerlige svenske regeringers helt forbløffende socialdemokratiske politik som et bevis for, hvor ringe indflydelse det demokratiske politiske system efterhånden har overfor den »egentlige« magtkoncentration. En udvikling der yderligere er blevet forstærket og understreget med den nylige nationalisering af hele stålindustrien og skibsværfterne.

Fig. 1 a: Nettolønkvotens udvikling

Tal for Sverige, Norge, Holland (NL), Danmark, Finland (SF) og Belgien.
(De understregede bogstaver bruges i figuren).

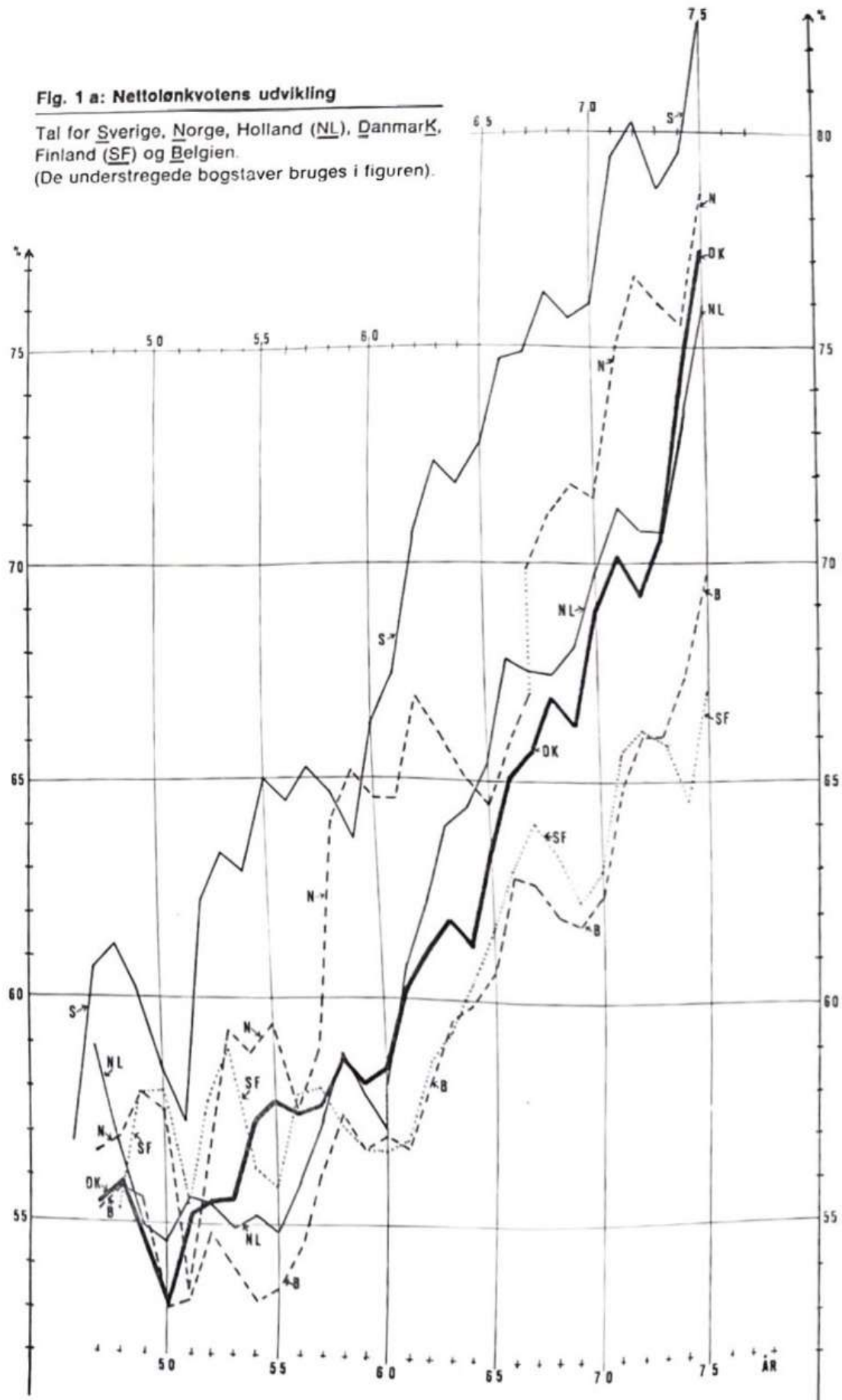


Fig. 1 b: Nettolønkvotens udvikling

Tal for UK, USA, CANada, Frankrig, Vesttyskland (D), Danmark, Italien og Japan. De to sidste fortsættes på fig. 1 c.
(De understregede bogstaver bruges i figuren).

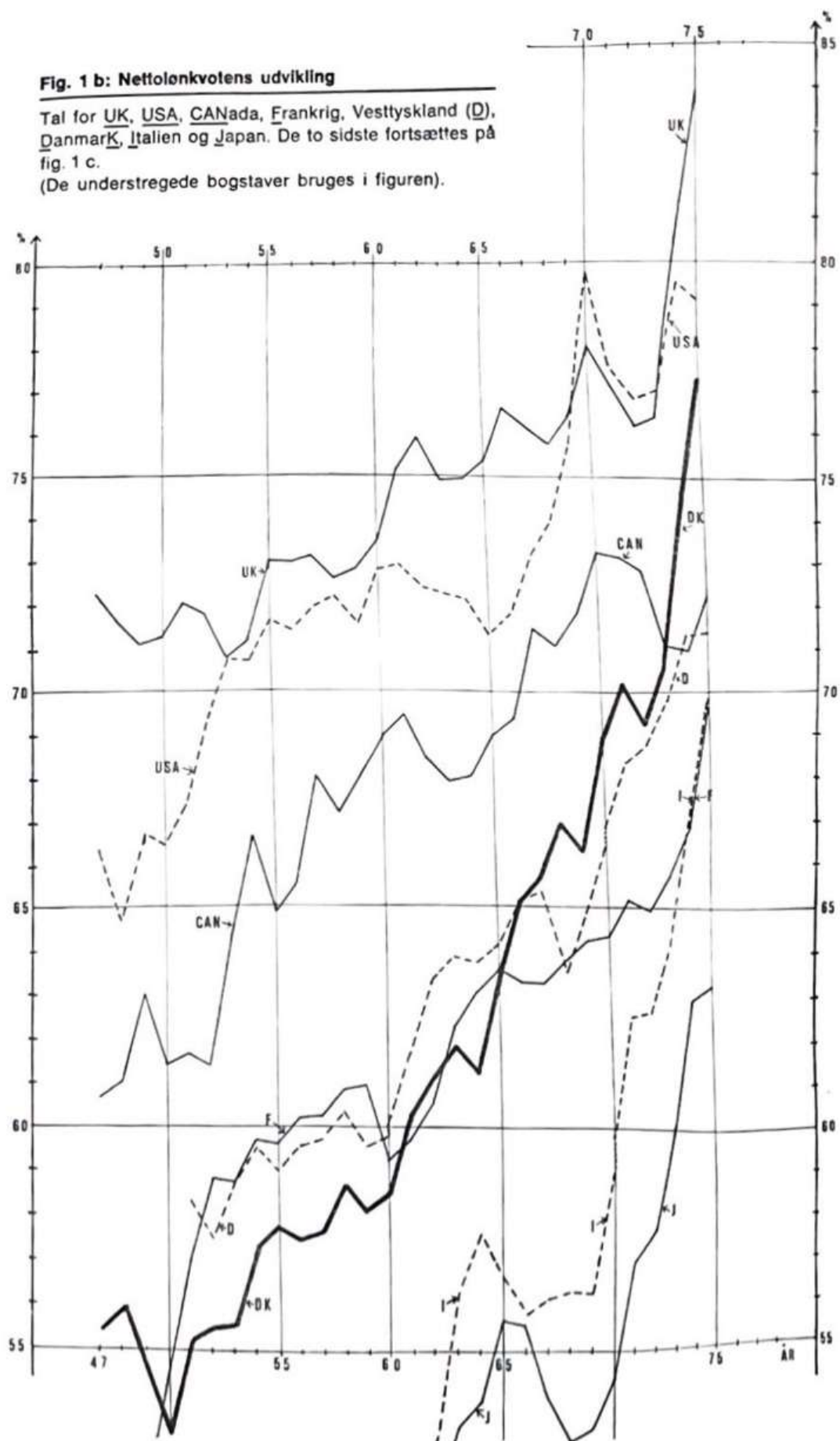
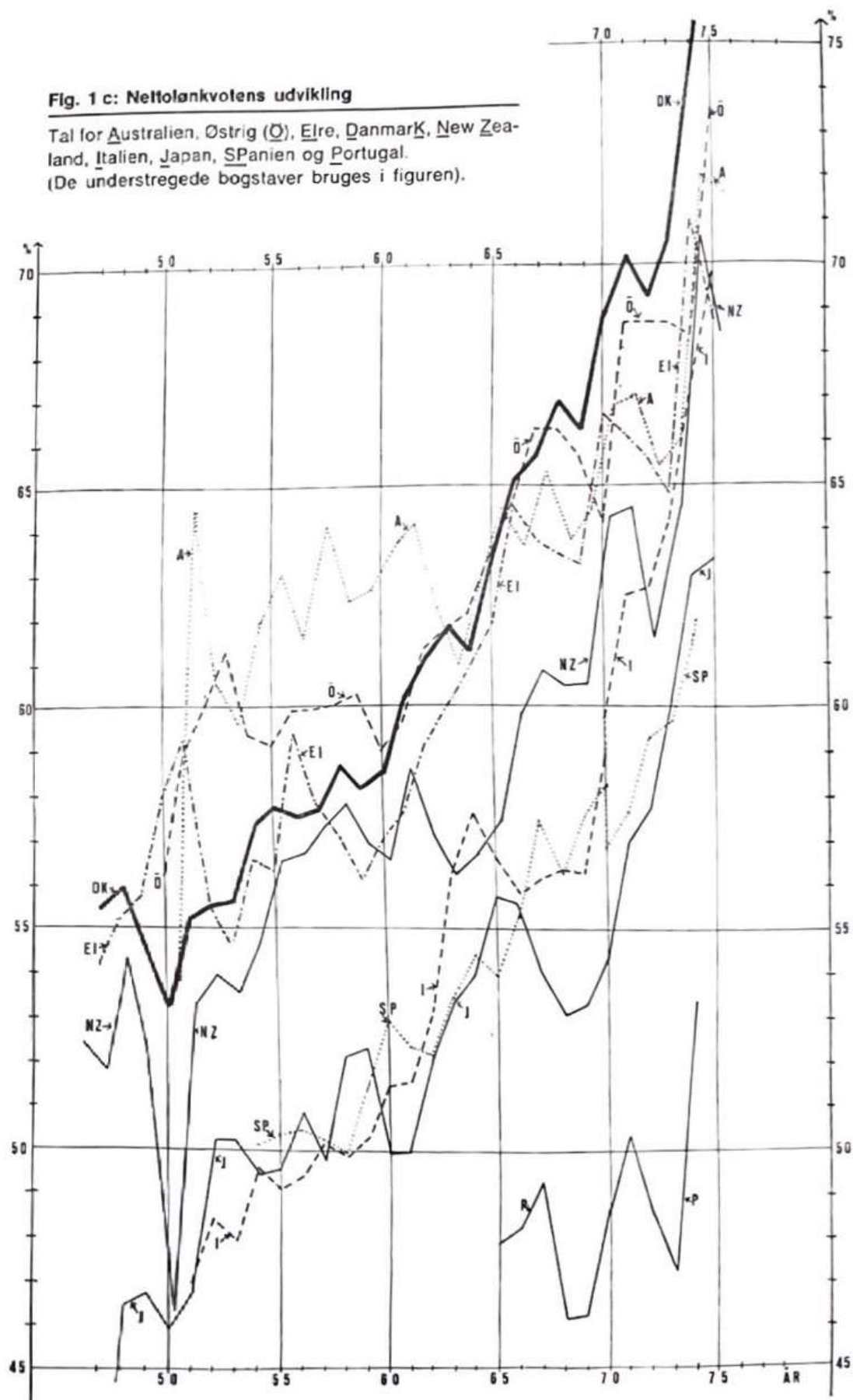


Fig. 1 c: Nettolånvotens udvikling

Tal for Australien, Østrik (Ö), Eire, Danmark, New Zea-
land, Italien, Spanien og Portugal.
(De understregede bogstaver bruges i figuren).

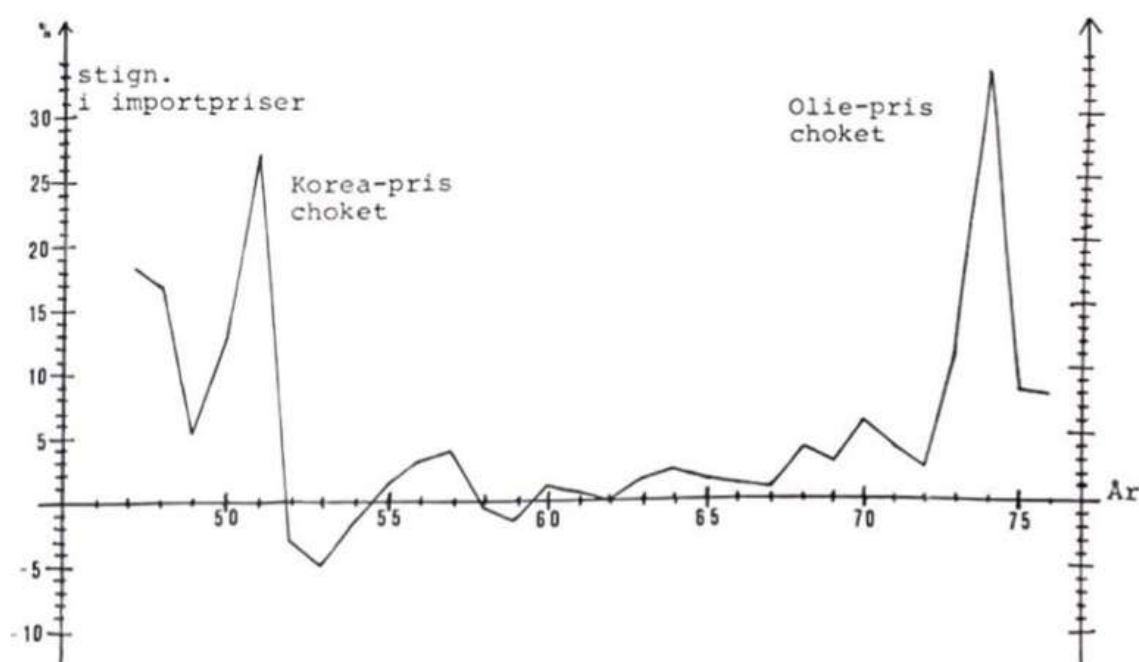


givenheder, der minder forbløffende meget om hinanden både i størrelse og karakter. I begge tilfælde har der været tale om et ganske betydeligt, men forholdsvis kortvarigt hop op og ned i importpriserne, centreret omkring råvareimporten.

Et sådant ydre prischok betyder, at det ramte land – i begge tilfælde alle de 17 lande – bliver fattigere, idet det påføres en betalingsbalanceforværring, som må modvirkes med en resourceoverførelse til betalingsbalanceerhvervene¹³). Opfattet i relation til den funktionelle fordeling betyder dette, at et indkomsttab skal fordeles mellem indkomsttagerne.

I 1950–51 skete dette ved, at lønmodtagerne bar hovedbyrden, medens det i 1973–75 omvendt har været profitten, der har båret indkomstfaldet. Dette er sket samtidig med, at profitkvoten overalt er faldet stærkt i de 25 år.

Fig. 2. Uvægtet gennemsnit af de årlige stigninger i importpriserne for de 17 OECD-lande



5. Bedømmer man de to modsatte reaktioner overfor en målsætning om at komme så hurtigt som muligt over choket, er det umiddelbart indlysende, at reaktionen i 1950–51 var langt mere rationel, end reaktionen er nu. Vi kan faktisk sige, at fig. 1 illustrerer, *hvordan* man i 1950–51 hurtigt overvandt kri-

13. I afsnit III i Paldam (76) har jeg fremstillet en metode til at skønne over de samfundsmæssige omkostninger ved en sådan betalingsbalancetilpasningsproces.

sen, medens vi nu har langt sværere ved at foretage de nødvendige tilpasninger¹⁴).

Herfra er der naturligvis et godt stykke til at svare på, hvorfor vi nu reagerer så helt afgørende mindre rationelt, end vi gjorde dengang. Måske er en væsentlig del af svaret simpelthen, at lønmodtagerne er blevet så meget stærkere, at de nu har magt til at friholde sig fra den slags »tilfældige« tab.

Hertil kommer, at folk uden tvivl har en helt anden inflationsbevidsthed i dag, end de havde for 25 år siden. Dette har bl. a. medført opbyggelsen af en række mekanismer, der mere eller mindre automatisk sikrer lønmodtagerne kompensation for inflationen. Disse mekanismer, hvoraf pristalsregulering af lønninger er én, medfører så også kompensation i de tilfælde, hvor prisstigninger er udefra kommende. Man kan altså her sige, at det ydre chok »automatisk« omsætter sig til en stigning i lønkvoten.

For lønkvoter gælder der uden tvivl en udpræget skralde-effekt, sådan at forstå at det er meget lettere at hæve end at sænke lønkvoten ved en *bevidst politik*. D. v. s. at en lønmodtagerreaktion som den i 50–51 er langt lettere at modvirke end reaktionen i 74–75. Man kan derfor argumentere, at figurerne 1 a–c viser, *hvorfor* krisen i årene efter olieprisstigningen har været så meget vanskeligere at komme over end Korea-krigskrisen, der blev overvundet på 2–3 år.

Der kan vist næppe være megen tvivl om, at også set fra lønmodtagernes side indebærer denne faldende rationalitet et betydeligt velfærdstab på lidt længere sigt.

Der er dog tegn på, at der i en del af de studerede lande er sket fald i lønkvoten i 1976 og 77. Faldet er dog næppe ret stort; men desværre er lønkvoterne blandt de tal, der offentliggøres med den største forsinkelse.

IV. Udviklingen i faktorlønkvoten

1. Med betegnelserne fra afsn. II kommer man fra lønkvoten l_w til faktorlønkvoten f_w ved at dividere med lønmodtagernes andel af arbejdsstyrken

$$(1) \quad f_w = l_w / n_w^{15})$$

Her kommer serierne for l_w for nationalregnskabsstatistikken, medens serierne for n_w stammer fra en eller anden slags beskæftigelses- eller folketælling. Blot dette at sammenregne sådanne to typer statistik gør tallene betydeligt mere usikre.

Dertil kommer, at man øjensynligt bruger nok så forskellige metoder i be-

14. I begge tilfælde steg arbejdsløsheden i landene med i snit 2–4 % af arbejdsstyrken. I 1950/51 blev beskæftigelsen igen normal efter 2–3 år; men denne gang har der kun i USA været en tilbagevenden til normal beskæftigelse efter 5 år.

15. Vi får formel (1) direkte af definitionerne på de to kvoter: $l_w = w \cdot N_w / Y$, d. v. s. at $w = l_w \cdot Y / N_w$ og $f_w = (W + Q_w) / Y = wN / Y = (l_w \cdot Y / N_w) \cdot N / Y = l_w \cdot N / N_w = l_w / n_w$.

skæftigelsestællingerne fra land til land. Mange steder har man ikke talt hvert år, og i en række tilfælde synes man at bruge ret små stikprøver. Det er faktisk de færreste lande, hvor OECD tør bringe sammenhængende serier helt tilbage til 1950, og selv i de tal der bringes, synes der at være klare urimeligheder – således tallet for n_w i 74–75 i Østrig og stigningstakten i de finske tal i 60'erne.

For et enkelt land, hvor OECD kun tør bringe få tal, er vi, ud fra Pedersen (77) i stand til at udfylde hullerne. Det ville nok være for risikabelt og kræve en helt uoverskuelig arbejdsindsats også at forsøge at udfylde hullerne for de lande, hvor vi har et mindre kendskab til statistikkens faldgruber.

2. I tabel I er anført niveauerne for årene 1960, 70 og 75. Grundet usikkerheden er tallene udjævnet over 2–3 år og afrundet. Det ses, som det nærmere vil fremgå af tabel 2, at også f_w vokser; men ikke i alle landene og betydeligt mindre end l_w .

Det fremgår også, at de tre lande, der har de tydeligste dualøkonomiske træk – Japan, Italien og Eire – alle har meget høje værdier for f_w . For Japan kan tallene for f_w føres helt tilbage for til 1950 og for en del af årene i 50'erne fås værdier på over 100.

Koncentrerer vi os om de lande, der er så højtudviklede, at sektorproduktiviteterne kan antages at være nogenlunde ens, er det interessanteste træk måske den betydelige spredning i værdierne. Nogle lande, således Vesttyskland, Bel-

Tabel 1. Niveauer for løn- og faktorlønskvote

Alle tal i % af nettonationalindkomsten	Gnn. 1959–61		Gnn. 1969–71		Gnn. 1974–75	
	l_w	f_w	l_w	f_w	l_w	f_w
1) Australien	63	–	66	78	72	84
2) Belgien	57	77	63	78	68	82
3) Canada	69	85	73	84	72	81
4) Danmark	59	79	68	85	76	93
5) Eire	57	–	66	96	70	98
6) Finland	57	88	64	84	66	80
7) Frankrig	60	86	65	83	68	84
8) Holland	58	75	69	84	74	89
9) Italien	51	88	59	87	68	95
10) Japan	51	92	55	84	63	91
11) New Zealand	57	–	63	–	70	–
12) Norge	65	88	71	90	77	91
13) Sverige	66	–	77	87	81	89
14) UK	74	79	77	84	82	89
15) USA	72	87	77	87	79	88
16) Vesttyskland	60	78	67	80	71	84
17) Østrig	60	89	67	89	71	88
Gennemsnit	61	84	67	85	72	88

Tallene er netto for reparation, vedligeholdelse og afskrivninger.

gien og Australien er konsekvent »højprofitlande«, medens Norge og Sverige er »lavprofitlande«. Det ses også, at først i 60'erne, da vi havde vores kraftigste opgang her i landet, havde vi et relativt højt profitniveau, medens vi nu ligger i den allerlaveste ende af skalaen.

3. Tabel 2 er noget vanskeligere at aflæse. Da tallene for nettolønkvoten l_w er grundtallene i hele analysen angiver tabellen, hvor stor en del af stigningen i l_w , der kan »forklares« af faldet i antallet af selvstændige. Dette »forklaringsbidrag« kaldes Δ^* . Stiger l_w i et af landene med 4 % i en 5-års periode, medens f_w kun vokser med 1 %, så bliver tallet for Δ^* på 3 %, d. v. s. at 3 % af l_w 's stigning kan forklares af stigningen i n_w .

Tabellen uddyber det billede, som fremgik af tabel 1. Den betydelige og stadige stigning i lønkvoten l_w kan delvis – men også kun delvis – forklares ved et fald i det relative antal af selvstændige. Den mest drastiske udvikling er som allerede omtalt koncentreret i årene 1970-75.

Tabel 2. Lønkvotens vækst 1950-75 korrigeret for faldet i antallet af selvstændige

I % af netto- nationalindk.	1950-55		1955-60		1960-65		1965-70		1970-75		1950-75	
	Δl_w	Δ^*	Δl_w	Δ^*	Δl_w	Δ^*	Δl_w	Δ^*	Δl_w	Δ^*	Δl_w	Δ^*
1) Australien	9.2	—	0.7	—	0.7	—	2.4	1.2	4.7	-0.6	17.8	(0.6)
2) Belgien	-2.9	-0.5	3.4	1.9	3.7	2.9	1.8	2.8	7.3	0.5	13.3	7.5
3) Canada	3.4	6.0	4.1	3.3	0	2.8	4.3	2.1	-1.0	2.2	10.8	16.4
4) Danmark	4.7	0.2	0.6	0	5.0	1.2	5.5	2.0	8.4	-0.7	24.2	3.3
5) Eire	-1.6	—	0.5	2.6 ¹	4.9	2.6 ¹	4.7	2.3	2.1	2.1	10.4	(9.7)
6) Finland	-2.2	—	0.8	—	4.9	6.0	3.7	9.3	4.1	5.8	11.3	(21.1)
7) Frankrig	5.2	—	-0.3	5.1	4.3	3.7	0.8	3.8	5.3	1.9	15.3	(14.5)
8) Holland	0.3	3.0	2.3	2.2	7.3	1.2	4.4	1.2	7.3	0.2	21.5	7.7
9) Italien	3.1 ²	—	2.4	7.5	5.1	4.4	2.3	4.9	10.0	-0.1	22.9	(16.7)
10) Japan	5.9	—	0.7	—	5.8	7.6	-1.5	6.5	9.0	2.0	19.9	(16.1)
11) New Zealand	10.5	—	0	—	0.9	—	6.9	—	4.2	—	22.5	—
12) Norge	1.9	2.3	5.1	-0.3	-0.1	3.2	4.2	2.5	8.2	4.1	19.4	11.7
13) Sverige	6.5	—	1.2	—	6.4	—	3.5	2.8	6.6	1.7	24.2	(4.5)
14) UK	1.9	0.2	0.4	0	1.9	0.4	2.7	-1.1	5.9	-0.5	12.8	-1.1
15) USA	3.2	1.7	3.2	1.4	-1.8	2.5	8.4	2.2	-0.6	0.6	12.4	8.3
16) Vesttyskland	0.6 ³	4.3	0.8	2.7	4.1	2.0	2.2	2.0	4.6	0	12.3	11.0
17) Østrig	2.9	—	-0.1	-2.4	4.1	2.1 ¹	1.0	2.1 ¹	9.4	6.3	17.3	(8.0)
Gnn.	3.1	(2.2)	1.5	(2.4)	3.4	(3.0)	3.4	(2.9)	5.6	(1.6)	17.0	(12.1) ³

Noter: Δ^* er korrektionsledet jvf. teksten. Mangler tallet, er der anført en »—«; når der mangler tal, bliver sumtallet skrevet i parentes.

1. Både i Eire fra 1955-65 og i Østrig fra 1960-70 er der kun et tal for hele dekadene, det er lige-
ligt fordelt i de to 5-år.

2. Tallet begynder i 1951.

3. Vandret sum.

Det bemærkes også, at den danske udvikling udmærker sig ved at være usædvanligt kraftig. Stigningen i l_w er 7.2 procentpoints højere end gennemsnit, og faldet i antallet af selvstændige er relativt lille. Stigningen i f_w er derfor endnu mere usædvanlig. Det er kun Sverige, der kan opvise næsten lige så høje tal. Herfra er der et godt stykke ned til nr. 3.

En del af forklaringen på, at Danmark indtager en så ekstrem position, kan dog muligvis skyldes dataproblemer. En af årsagerne til nettolønkvotens stærke vækst er nemlig, at den andel, som reparation, vedligeholdelse og afskrivninger udgør af bruttofaktoringdommen, er steget meget stærkt i perioden, jvf. appendix I og DøRf (75) og (78). I de nye nationalregnskabsstal, der nu er ved at fremkomme er denne stigning lidt mindre; men som det fremgår af appendix, er disse tal endnu ikke komplette.

V. Er der grænser for lønkvoter?

1. De dramatiske kurver i fig. 1 a–c og tabellerne i afsn. IV rejser en række spørgsmål. Man kunne således spørge om hvilken sammenhæng, der er mellem den nuværende krise i de nævnte lande og den afbildede udvikling¹⁶). Vi skal dog nøjes med at diskutere det i overskriften nævnte spørgsmål, d. v. s. om der er nogle økonomiske mekanismer, der kan og vil hindre, at vi når den logiske grænse på 100 % for l_w og f_w ¹⁷).

Umiddelbart må det forekomme indlysende, at enhver økonomi, der producerer ved hjælp af kapital må kræve en vis minimumsaflønning af denne produktionsfaktor. Dette må også gælde for vores type »blandingsøkonomi«. I afsn. II argumenterede vi tilmed, at faktoraflønningskvoten f_w 's ikke burde være særlig følsom over for sammensætningen mellem den offentlige og den private sektor.

Det er især for f_w , at vi kan anstille nogle betragtninger, der viser, at f_w næppe kan blive ved med at stige, men mange steder allerede må have nået en »kritisk højde«. D. v. s. en højde som *ikke* kan opretholdes på lidt længere sigt. Vi skal anlægge tre rækker af argumenter.

2. De første to bygger på betragtninger over f_q omregnet til en gennemsnitlig samfundsmæssig forrentning q af den investerede kapital K , hvor altså $q = Q_q/K$. Da både Q_q og K regnes nominelt, bliver q en *real* størrelse, idet inflationsraten optræder multiplikativt i både tæller og nævner. Indsætter vi f_w i dette udtryk, får vi

$$(1) \quad q = f_q/r, \text{ hvor } r = K/Y. \quad \text{Her kaldes } r \text{ for kapital-output-ratioen.}$$

16. Der findes faktisk en række teorier efter hvilke denne sammenhæng er overordentlig snæver. Teorier som jeg imidlertid har diskuteret andetsteds, jvf. Paldam (76) og (79).

17. Dette spørgsmål har meget gamle aner i den økonomiske teoris historie, idet det som vi skal se, er meget nært beslægtet med spm. om, hvorfor realrenten næsten altid er positiv o.l. Vi skal dog begrænse henvisningerne så meget som muligt.

At q kaldes den samfundsmæssige forrentning skyldes, at den må formodes at adskille sig lidt fra gennemsnittet af virksomhedernes privatøkonomiske realrenter. For det første tager beregningen intet hensyn til finansieringen og dermed til omfordelingen af Q mellem aktive kapitalister og andre. For det andet indeholder q en del af de gevinster og tab, som én virksomheds drift påfører de øvrige. For det tredje indeholder q også den reale forrentning af den offentlige kapital i det omfang, denne overhovedet opgøres i nationalregnskabet.

Formuleringen (1) har en væsentlig egenskab, og det er, at r er en meget studeret størrelse¹⁸). Foreløbig har disse studier ikke kunnet påvise nogen langtids-tendens i r ; men derimod nok så store udsving på kortere sigt, ligesom der her er betydelige forskelle fra sektor til sektor. Vi skal dog tillade os at antage, at r ligger i intervallet fra $r=3.0$ til $r=3.75$, når Y i nævneren er nettonationalindkomsten. Som oftest anvendes bruttonationalproduktet som Y i formelen for r , og så fås et interval på fra 2.5 til 3.0.

Det er nu ikke svært at beregne tabel 3, der giver sammenhængen mellem f_w , r og q .

Tabel 3. Gnn. kapitalafkast q , givet nettofaktorlønkvote f_w og kapital-output-ratio r

	r	2.75	3.00	3.25	3.50	3.75	4.00
f_w							
95		1.8	1.7	1.5	1.4	1.3	1.3
90		3.6	3.3	3.1	2.9	2.7	2.5
85		5.4	5.0	4.6	4.3	4.0	3.8
80		7.3	6.7	6.2	5.7	5.3	5.0
75		9.1	8.3	7.7	7.1	6.7	6.3
70		10.9	10.0	9.2	8.6	8.0	7.5

3. Af denne enkle tabel følger de to argumenter. Det første, der kan udformes i mange varianter, hviler på helt jordbundne tommelfingerregler for investorer. Vi kan f. eks. ved at lægge inflationsraten på små 10 % til de fundne tal for q få nogle renter, som gerne skulle kunne betale renterne på passive pengeanbringelser og give et vist overskud til den aktive kapitalist. Antager vi nu, at renten på passive fordringer ikke har nogen meget stærk afhængighed af q , så fås her en undergrænse for q . Man kan f. eks. argumentere for, at realrenten på passive (guldrandede) fodringer nedadtil begrænses af en tidspræference for forbrug på

18. Årsagen til, at man har forsket så meget i r 's størrelse og udvikling, er formentlig, fordi man har meget stærke teorier for, hvordan r skulle udvikle sig. Iflg. Ricardo og især Marx's overakkumulationsteorier skulle man nemlig forvente, at r steg. I Marx's formulering svarer dette til, at den organiske sammensætning af kapitalen stiger. For en oversigt over disse teorier og empiriske resultater kan henvises til Hodgeson (74).

f. eks. 3–4 %, sådan at q – på lidt længere sigt – ikke kan forblive under 4–5 %¹⁹).

Dette argument kan gøres endnu mere kontant ved at man sammenligner q med de »tommelfingerregler«, der bruges af investorer, banker o. s. v., når de bedømmer om investeringer bør foretages. Her skal man naturligvis se på de marginale værdier af q og ikke på de gennemsnitlige; men fra studier som Salter (69) ved vi, at de marginale værdier for q næppe kan være så meget som 2 gange større end de gennemsnitlige.

Der er mange muligheder for at foretage den slags beregninger og overslag. Så vidt jeg kan se, bliver det meget svært at få enderne til at mødes i sådanne beregninger, hvis f_w kommer ret meget over 80.

4. Det andet argument er langt dybere. Man kan nemlig bevise, at i langtidslige vægtsvækst bliver realrenten lig med vækstraten²⁰). Dette skal forstås sådan, at den konstante fordeling, der på langt sigt medfører en konstant vækstrate, vil netop være en fordeling, hvor q er lig med vækstraten.

Der er mange grunde til at anse dette resultat for en undergrænse for q . D. v. s. at usikkerhed, risikoaversion m. m. vil kræve et q , der er lidt større end vækstraten. Siger vi nu, at den tekniske udvikling medfører produktivitetsfremskridt på omkring 3–4 % pr. år, hvortil skal lægges $\frac{1}{2}$ % befolkningstilvækst, så får vi, at q gerne skulle ligge på omkring 4–6 %. D. v. s. at f_w 's kritiske værdi igen synes at ligge et sted mellem 80 og 85 %.

Det er på den anden side klart, at stræber man af én eller anden grund efter en lavere vækstrate, så kan man klare sig med en lavere værdi for q og dermed for f_q . Noget andet er så, om man kan få reduceret de tekniske fremskridt tilsvarende.

5. Det tredje argument bygger på, at opsparingen ud af profit er betydelig større end opsparingen ud af løn. Har vi brug for en gennemsnitlig akkumulationsrate på ca. 15 % for at få kapitalapparatet til at vokse med de nødvendige 4 %, så kan vi igen for r konstant få beregnet en nødvendig profitkvote. Er f. eks. akkumulationsraterne ud af W på knapt 0.1 og ud af Q på mellem 0.4 og 0.5, så fås igen, at f_w skal være under 85 for at enderne kan mødes.

I dette regnestykke er det værd at bemærke, at i et system, hvor en del af de samlede indkomster – kaldet F – automatisk akkumuleres, d. v. s. har akkumulationsraten 1, kan man klare sig med en lavere f_q . Hvad dette betyder, kan belyses ved to eksempler:

19. Disse argumenter kompliceres i meget høj grad af, at en del af de diskuterende renter påvirkes af den fra land til land stærkt varierende skattelovgivning.

20. Dette resultat er oprindeligt fundet af John v. Neumann i 1934. Siden har dets generalitet været meget diskuteret, smlgn. f. eks. Wan (71).

Opfatter vi de mange ØD-forslag, som er fremsat her i landet, som forslag om at indføre et sådant F imellem W og Q , kan vi skrive dette som flg.:

$$(2a) \quad Y = W + Q, \text{ der nu bliver:}$$

$$(2b) \quad Y' = W' + F + Q'$$

hvor W' og Q' altså er løn- og profitsum netto for fondsbidrag. Fondsbidraget F bliver altså *tvangsakkumuleret*. Vi skal tage denne problematik op i afsnit VI.

I Østeuropa kan man sige, at hele forskellen mellem Y og W kan opfattes som et sådant F , eller man kan sige, at hele den »offentlige profit« automatisk akkumuleres. Man skulle nu tro, at man kunne klare sig med et lavere f_q i Øst-end i Vesteuropa. Ikke desto mindre viser en række beregninger, at f_w er klart *højere* i Vest- end i Østeuropa, jvf. f. eks. Desai (76).

Asagerne til dette umiddelbare paradoks synes at være to: For det første er akkumulationsraten væsentligt højere i Øst end i Vest. For det andet er kapital-output ratioen r , grundet forskellige effektivitetsproblemer, normalt noget højere i Øst- end i Vesteuropa²¹).

VI. Nogle perspektiver på den danske udvikling

1. De ønskværdige størrelser af l_w og f_w er uden tvivl noget af det, der dybest set mest adskiller de politiske partier. Uden at tabe ret mange nuancer kan man sige, at lønmodtagerpartierne – vi skal her nøjes med at se på Socialdemokratiet – betragter en forøgelse af disse kvoter som et vigtigt selvstændigt politisk mål. Med den samme svage forenkling kan man omvendt sige, at de borgerlige partier går ind for, at l_w og f_w ikke må blive for store. Da begge parter principielt ønsker at bevare en blandingsøkonomi, og da over halvdelen af de borgerliges stemmer må komme fra lønmodtagerne, er det ikke så underligt, at man er meget forsigtige med at præcisere, hvilke mål man har sat på området.

Det virkeligt alvorlige i denne sag er imidlertid, at vi, i den ovenfor skildrede udvikling, nok kan finde hovedforklaringen på den forunderligt irrelevante politik, man fører over for beskæftigelseskrisen.

Der er vist ikke mange, der for alvor vil bestride, at det, vi har brug for i den nuværende situation, er en ekspansion, der er helt koncentreret om K -sektoren (d. v. s. de udlandskonkurrerende erhverv). Man kan beregne, at de manglende små 10 mia. kr. på betalingsbalancen lige knapt svarer til 150.000 beskæftigede

21. En række forfattere, både i Øst og Vest, har bemærket, hvor meget mere den østeuropæiske udvikling har svaret til Karl Marx's forudsigelse af, hvordan samfund, der sætter akkumulationen som sit højeste mål, vil udvikle sig. Det er faktisk kun i Østeuropa, at man har observeret systematiske stigninger i kapital-output-ratioen, som følge af overakkumulation. Flere forfattere, således Selucky (72), Nove (77), fremhæver netop, hvordan den faldende samfundsøkonomiske forrentning af investeringerne var en væsentlig årsag til de mange reformforsøg. Bemærk hvordan vi her får den helt modsatte forklaring på profitratens fald, end den vi har i Vesteuropa.

i K-sektoren. Eller med andre ord: Hvis vi kunne ekspandere denne sektor tilstrækkeligt til at få ligevægt på betalingsbalancen, så ville dette *samtidig* løse beskæftigelsesproblemerne. Når dette ikke sker af sig selv, skyldes det dels, at afmatningen er international, dels vores dårlige konkurrenceevne, og endelig de små investeringer i K-sektoren²²).

2. Problemet fremkommer, når man sammenholdes med den historiske udvikling i afsn. V. Vi får nemlig heraf den konkusion, at dét, der frem for alt er brug for, er, at de sejrige lønmodtagere afgiver nogle af deres gevinster til investeringer i K-sektoren. Her er det så at partiernes forskellige målsætning kommer ind og hidtil har lammet ethvert forsøg på at gøre noget alvorligt.

Socialdemokratiet og LO vil nok gå med til at overføre midler, men de kræver, at disse midler *beholdes* som lønmodtagernes ejendom i form af ØD-fonds. Det er naturligvis ikke klart, men et potentielt forhandlingsspørgsmål, hvor stor profitkvoten skal være efter en ØD-reform i forhold til før, d. v. s. l_q' i forhold til l_q ²³). I de fleste af S-LO's argumenter omkring ØD-forslagene virker det imidlertid, som om man tænker sig, at $l_q' < l_q$, d. v. s. at man kan klare sig med mindre profit, når lønmodtagerne bidrager mere til kapitalakkumulationen, end de gjorde tidligere.

De borgerlige kræver på deres side, at l_w sættes ned, og de vil ikke vide af ØD – næppe engang selv om man tænker sig et forslag, hvor $l_q' > l_q$. Når man så kraftigt afviser overhovedet at gå ind i diskussioner af ØD, er det formentlig af to grunde: For det første fordi man ikke tror, at man vil kunne styre en udvikling, hvor der skal »presses« et fondsbidrag ind i lønsummen uden nogen »kompensation« i form af et fald i l_q , jvf. fodnoten. For det andet fordi S-LO's konkrete ØD-forslag i så høj grad sælges under devisen: »Al magt til LO«. Ved at blokere ØD håber man øjensynlig at kunne tvinge S-LO til at vælge mellem en høj lønkvote og en høj beskæftigelse.

3. Resultatet er så blevet en uhyggeligt fastlåst situation, hvor man for overhovedet at bevæge sig må gå sidelæns på tværs af problemerne, sådan at hvert skridt fremad kræver ti skridt til siden og ti tilbage igen. Hvor mange overflødige bevægelser, selv den mindste fremadskridning kræver, er blevet næsten tragikomisk illustreret ved det sidste augustforlig (1977). Her blev der dels foretaget

22. Jeg har andetsteds, jvf. Paldam (78) argumenteret for, at den mindst udsigtsløse samlede løsning på disse problemer ville være en kraftig devaluering. Alternativt hertil kan man forestille sig et kompleks af andre foranstaltninger, som har – så nært som muligt – de samme virkninger.

23. I ligning (2a) $Y=Q+W$ og (2b) $Y'=Q'+F+W'$ divideres med hhv. Y og Y' og ganges med 100. Herved fås (3a) $100=l_q+l_w$ og (3b) $100=l_q'+l_F+l'_w$. For lønmodtagerne er naturligvis F bedre end en tilsvarende profit, men også *dårligere* end en tilsvarende løn. D. v. s. at når vi skal have l_F klemmt ind imellem l_q' og l'_w , så vil lønmodtagerne kun føle sig lige så godt stillet som før, hvis $l'_w+l_F > l_w$. For profitmodtagerne er det vanskeligere at forudse, hvad de vil synes er lige så godt som før ØD.

en meget betydelig stramning, og dels en ekspansion, der var sådan doseret, at den stort set ophæver stramningen. Tilbage bliver en nettovirkning, som var så lille, at selv dens fortegn faldt indenfor beregningsusikkerheden.

Man kan håbe på, at denne situation lidt efter lidt kan løses op ved, at man i stedet for LO's ØD-forslag kommer ind på at betragte mere kompromisbetonede forslag – d. v. s. forslag der tager retning af folkeaktieideen. Hvad der dybest set skulle muliggøre et sådant kompromis er, at virksomhederne må være interesseret i at få tilført kapital fra lønmodtagerne, ligesom at lønmodtagerne må være interesseret i at virksomhederne igen får gang i investeringerne.

Det skulle altså være muligt at lave en ordning, hvor lønmodtagerne nok tvinges til at afgive midler til en opsparingsordning, der bindes i virksomhederne; men hvor, på den anden side, disse midler får en position, der meget svarer til den øvrige egenkapital, både hvad angår repræsentation i ledelsen, forrentning og risiko.

En sådan ordning, som vil være ganske vanskelig at udforme i detaljer, ville også have den fordel, at den ville knytte virksomhederne og deres ansatte meget nærmere til hinanden. Noget der på længere sigt måske kunne have konflikt-reducerende indflydelse.

Appendix

Alternative tal for Danmark

1. Vi befinder os desværre endnu midt i hamskiftet for så vidt angår vores nationalregnskab. De gamle tal er gået i stykker og de nye er endnu ikke kommet helt frem. Der er derfor 3 sæt lønkvotetal at betragte. *A* er OECD's tal, der naturligvis også udarbejdes af Danmarks Statistik, men efter et andet sæt af definitioner. Det er alene serien *A*, der er omtalt ovenfor. *B* er de gamle tal, som er lavet ud fra et sæt nationale definitioner. *C* er så de nye tal, der dels bygger på en omlægning af primærstatistikken, og dels anvender et nyt sæt af definitioner – ny SNA. Fremover vil der heldigvis kun blive dette sæt af tal,

Tabel 1. De tre sæt af grundtal

Mia. kr. i årets priser	1950	1955	1960	1965	1970	1975
A. OECD's definitioner¹⁾						
Y_{nn} nettonationalindkomst	18355	23461	32808	55052	89294	155767
W lønsum	9747	13562	19176	34918	61547	120375
$l_w (=W/Y_{nn})$	53.1	57.8	58.4	63.4	68.9	77.3
B. Gamle danske tal²⁾						
Y_{bf} bruttofaktorindkomst	21618	28707	40523	68291	112591	202991
R reparation og vedligeholdelse	1564	2349	3759	5814	9958	21073
A afskrivninger	1184	2124	2718	5565	9323	20165
Y_{nf} nettofaktorindkomst	18870	24234	34046	56912	93310	161753
U nettoindkomst til udland	87	74	-33	89	334	1866
Y_{nn} nettonationalindkomst	18783	24160	34079	56823	92976	159887
W lønsum	9783	13486	19021	34390	60752	119263
$l_w (=W/Y_{nn})$	51.6	55.8	55.8	60.5	65.3	74.6
C. Ny danske tal (d. v. s. Ny SNA)³⁾						
Y_{bf} bruttofaktorindkomst ⁴⁾	-	-	-	-	101713	187867
A afskrivninger	-	-	-	-	8161	17752
Y_{nf} nettofaktorindkomst	-	-	-	-	93552	170115
U nettoindkomst til udland	-	-	-	-	334	1866
Y_{nn} nettonationalindkomst	-	-	-	-	93218	168249
W lønsum	-	-	-	-	64223	125711
$l_w (=W/Y_{nn})$	-	-	-	-	68.9	74.7

1. Data diskuteret i artiklen.

2. Seneste kilde SEA 1977-37.

3. Kilde SEA 1978-20.

4. I den ny (internationale) definition er brutto excl. reparation og vedligeholdelse.

Det fremgår, at der er en mindre niveau-afvigelse mellem række A og B, men heldigvis ikke nogen trendmæssig afvigelse. De nye tal giver mærkeligt nok det samme tal som i A i 1970 – og i de omliggende år er afvigelserne heller ikke ret store. Når tallet afviger en del i 1975 skyldes det formentlig, at tallene for det seneste år er blevet bedre, d. v. s. en helt reel revision.

Dette fremgår også, hvis vi betragter de nyeste skøn, der er udarbejdet af Det økonomiske Råds formandskab, jvf. DøRf (78). Disse tal er en fremregning af B-rækken ovenfor og stemmer altså overens med B-rækken fra 1970 og bagud. Endelig har DøRf's tal den fordel, at de er ført à jour – helt frem til 1982!

Tabel 2. Seneste skøn for nettolønkvoten l_w (B-rækken i tabel 1).

År	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
l_w	67.2	71.1	73.1	72.4	73.0	72.2	72.7	73.1	73.6	74.1

Kilde: DøRf (78), hvor de nærmere betingelser for skønnet for 1979 og videre frem er diskuteret.

Det ses, at også her regnes med en lidt lavere stigning i de seneste år end i de benyttede tal ovenfor. Det bemærkes desuden, hvor lille faldet har været fra 1975 og fremefter.

2. For at nå frem til faktorlønkvoten betragtes tabel 3, der indeholder de anvendte beskæftigelsestal. Disse tal stammer fra Pedersen (77) og (78). Den væsentligste revision i disse tal i forhold til andre tal er en korrektion for de usandsynligt lave tal for ulønnet familiemedhjælp i 1960 og 1965, samt en sammenkædning af folke- og beskæftigelsestællingstal.

Tabel 3. De anvendte beskæftigelsestal

Antal personer i 1000	1950	1955	1960	1965	1970	1975
N samlet antal beskæftigede	–	–	2006	2178	2315	2332
N_w antal lønmodtagere	1337	1436	1534	1714	1856	1899
N_{Q1} antal selvstændige	438	423	429	404	342	323
F ulønnet familie	–	–	1)	1)	125	100
$N_{Q2} = N_{Q1} + F$	–	–	474	485	467	433
Ratioer	%	%	%	%	%	%
$n^1_w = N_w / (N_{Q1} + N_w)$, ukorrigeret	75.3	77.2	78.1	80.9	84.4	85.5
$n_w = N_w / (N_{Q2} + N_w)$, korrigeret ²⁾	71.7	73.6	74.4	77.1	80.4	81.4

Kilder: Pedersen (77) og (78) og OECD's Labour Force Statistics.

1. Bemærk de meget lave tal, der kan beregnes som $N - F$.

2. De korrigerede tal, der er anvendt i artiklen, bruger formelen $n_w = n^1_w / 1.05$, der passer i 1975 og med den justerede folketælling i 1950 og 1955.

3. Ved hjælp af den nederste række i tabel 3 og grundtallene i tabel 1 kan en lang række løn- og faktorlønkvoter beregnes. Vi skal dog kun anføre et par af de mulige varianter.

Det ses, at der er ubehagelig stor forskel på udviklingen i brutto- og nettotallene. Det skyldes den bemærkelsesværdig store stigning i den relative størrelse af såvel korrektionen for reparation og vedligeholdelse som korrektionen for afskrivninger. Ved at gå over til de nye tal, der er netto for reparation og vedligeholdelse, bliver såvel trend som niveauforskellen naturligvis mindre. Det er dog bemærkelsesværdigt, at der også i de nye tal er en meget betydelig relativ stigning i afskrivningerne for de sidste fem år.

Det er derfor, alt i alt, sandsynligt, at vi vil bevare vores førsteplads i OECD-området, hvad angår stigningstakt i faktorlønkvoten, også når revisionen af vort nationalregnskab er ført til ende.

Tabel 4. Lønkvoter, faktorlønkvoter og brutto/nettokorrekationer

Alle tal i procent	1950	1955	1960	1965	1970	1975
A. OECD's definitioner						
l_w fra tabel 1	53.1	57.8	58.4	63.4	68.9	77.3
$f_w = l_w/n_w$	74.1	78.5	78.5	82.2	85.7	95.0
B. Gamle danske tal						
$l_{bf} = W/Y_{bf}$, d. v. s. bruttolønvote	44.8	47.0	46.9	50.4	54.0	58.8
l_w fra tabel 1	51.6	55.8	55.8	60.5	65.3	74.6
$f_w^1 = l_w/n_w^1$	68.5	72.3	71.4	74.8	77.4	87.3
$f_w = l_w/n_w$	72.0	75.8	75.0	78.5	81.2	91.6
D. Brutto/netto korrektion						
R/Y_{bf} gamle tal	7.2	8.2	9.3	8.5	8.8	10.4
A/Y_{bf} gamle tal	5.5	7.4	6.7	8.1	8.3	9.9
A/Y_{bf} ny tal	—	—	—	—	8.0	9.4

Kilder: Tabel 1 og tabel 2.

Litteraturhenvisninger

- Atkinson, A. B., *The Economics of Inequality*. Oxford 1975.
- Bjerke, Kjeld og Kai E. Vangskjær, *Udviklingen i restindkomsten i perioden 1949-1965*. København 1975.
- Brofenbrenner, Martin, *Income Distribution Theory*. Chicago 1971.
- Buch-Hansen, Poul, *Vækst og Fordeling. En introduktion til Post-Keynesiansk teori*. København 1975.
- Cobb, C. W. and Douglas, Paul H., *A Theory of Production*. American Economic Review, March 1928.
- Desai, Padma, *The Production Function and Technical Change in Postwar Soviet Industry: A Reexamination*. American Economic Review Vol 66 No 3, 1976.
- Douglas, Paul H., *Theory of Wages*. New York 1934.
- Douglas, Paul H., *Comments on the Cobb-Douglas Production Function*. Conference on Research in Income and Wealth, Vol. 31. New York 1967.
- Det økonomiske Råds formandskab, *Dansk Økonomi, November 1976*. København 1976.
- Det økonomiske Råds formandskab, *Dansk Økonomi, November 1978*. København 1978.
- Feldstein, Martin & Lawrence Summer, *Is the Rate of Profit Falling?* Brookings Papers on Economic Activity 1977 No 1.
- Hodgson, Geoff, *The Theory of the Falling Rate of Profit*. New Left Review 84, March-April 1974.
- King, John and Philip Regan, *Relative Income Shares*. London 1976.

- Lindbeck, Assar, *Can Pluralism Survive? The Eleventh Annual William K. McNally Memorial Lecture*, University of Michigan 1977. Dansk udgave fra Industrirådet, december 1978.
- Madsen, E. Strøjer & Paldam, Martin, *Economic and Political data for the main OECD countries 1948-75*. Memo 78-9. Øk. Inst. Århus 1978.
- Madsen, P. Kongshøj, *Alternative udgangspunkter for empirisk analyse af den funktionelle indkomstfordeling*. Nationaløkonomisk tidsskrift nr. 2 1975.
- Milhøj, P., *Lønudviklingen i Danmark 1914-1950*. København 1954.
- Nordhaus, William D., *The Falling Share of Profits*. Bookings Papers 1:1974.
- Nove, Alec, *The Soviet Economic System*. London 1977.
- Paldam, Martin (a), *Binding af u-landshjælp med særligt henblik på den danske*. Økonomi og Politik 1976 nr. 2.
- Paldam, Martin (b), *Et essay om indkomstpolitik og dialektik*. Juristen & Økonomen 30/1976.
- Paldam, Martin, *Teorien bag nogle løsningsmuligheder på konkurrenceproblemerne*. Nationaløkonomisk tidsskrift 2/1978.
- Paldam, Martin, *Political Cycles in the Labour Market? A comparative study of 17 countries 1948-75*. Memo 79-1. Øk. Inst. Århus 1979.
- Pedersen, Peder J., *Arbejdsstyrke og beskæftigelse 1911-70*. Socialt tidsskrift 1977 nr. 2.
- Pedersen, Peder J., *Den funktionelle indkomstfordeling i Danmark i mellemkrigsårene*. Økonomi og Politik 3/1978.
- Salter, W. E. G., *Productivity and Technical Changes (2nd ed.)*. Cambridge 1969.
- Selucky, Radoslav, *Economic Reforms in Eastern Europe*. New York 1972.
- Solow, Robert M., *A Skeptical Note on the Constancy of Relative Shares*. American Economic Review, vol. XLVIII Sep. 1958.
- Solow, Robert M., *Growth Theory, An Exposition*. Oxford 1970.
- Wan, Henry Y., *Economic Growth*, New York 1971.